

Камянець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
історичний факультет
кафедра історії України

Проблеми етнічної історії народів України
Силабус

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Проблеми етнічної історії народів України. Мова викладання - українська.
Викладачі	Сидорук Сергій Антонович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України
Профайл викладачів	http://histua.kpnu.edu.ua/sydoruk-serhii-antonovych/
E-mail:	s_sydoruk@kpnu.edu.ua
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=11062
Консультації	Відповідно до графіку індивідуальних консультацій вони проводяться кожного вівторка на кафедрі історії України на четвертій парі.

2. Анотація до курсу

Курс “Проблеми етнічної історії народів України” є вибірковою дисципліною для для усіх освітніх програм / спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Курс дає можливість проаналізувати усі етапи українського етногенезу, виокремити певні закономірності цього процесу, зрозуміти його сутність. В межах навчального курсу студенти поглиблюють свої знання про етнічну історію спільнот, що в різні часи проживали на теренах українських земель.

Виходячи з усталеного концептуального змісту поняття «українська етнологія», структурно програма передбачає ознайомлення студентів історичного факультету з предметом, основними поняттями етнології, етногенезом та етнімікою українського етносу, етнічним розвитком українців, менталітетом українського народу тощо. При цьому окремо акцентуються як пізнавальні, так і прикладні аспекти етнологічних знань.

3. Мета та цілі курсу

Метою курсу є підготовка майбутніх істориків до використання отриманих знань та умінь у майбутній професійній діяльності; формування системних знань про історію розселення, розвиток і складники традиційно-побутової культури народів України, самобутність і самоцінність культурної спадщини кожної з етнічних спільнот та практичних навичок їх використання в історичній та інших гуманітарних науках, навчально-виховному процесі закладів освіти; формування навичок здійснення самостійної дослідницької діяльності; розвиток мотивації студентів до професійного самовдосконалення в напрямі використання найновіших досягнень сучасної вітчизняної і зарубіжної етнологічної науки.

Основні завдання курсу полягають в наступному:

- сформувати уявлення стосовно еволюції в етнонаціональному складі населення на території України, в залежності від конкретного історичного періоду;
- виявити унікальність окремих періодів історії України, пов'язану з етнічною структурою населення як важливим чинником окремих явищ в її історичному розвитку;
- з'ясувати роль представників етнічних (національних) меншин у різних сферах суспільно-політичного та культурного розвитку України;
- висвітлити специфіку формування етнічної структури населення окремих регіонів;
- відобразити загальну картину історії етнічних (національних) меншин в Україні з середньовіччя до сучасності.
- досягти глибокого усвідомлення майбутніми вчителями змісту етногенезу та культури українського народу й водночас навчити шанобливому ставленню до духовних і матеріальних надбань всіх інших народів;
- прослідкувавши етногенетичні процеси українців, показавши роль і місце культури свого народу у світовій культурі та інших етносів у матеріальній та духовній культурі України;
- сформувати у студентів практичні навички етнологічної роботи в школі (організація гуртків та музеїв, проведення екскурсій, етнологічних експедицій по рідному краю, тощо).

4. Формат курсу

Стандартний курс (очний, заочний).

5. Результати навчання

Відповідно до програми навчальної дисципліни у процесі її вивчення студенти повинні набути компетентностей, що дозволять досягти задекларованих у програмі курсу результатів.

Компетентності:

- здатність розглядати українську історію, право та культуру як складові частини європейської та світової етнокультурної спадщини;
- розуміння, на основі аналізу джерельної та історіографічної бази, основних закономірностей й особливостей соціально-політичного й економічного розвитку іншоетнічних народів на українських землях в історичній ретроспективі;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі з'ясування зв'язків між теперішніми подіями та минулими процесами українського етногенезу та етнічним розвитком іноетнічних спільнот на теренах України;
- здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час для засвоєння наукових знань з етнічної історії нацменшин в Україні для використання у професійній діяльності;
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел з використанням інформаційних і комунікаційних технологій для збагачення знань з етнічної історії народів України;
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми етнічної історії народів України, а також бути критичним і самокритичним в їх розумінні та засвоєнні інформації про етногенез українців й історичний розвиток іноетнічних спільнот й прогнозуванні на її основі тенденцій майбутніх процесів міжетнічних взаємин в Україні;
- здатність працювати автономно і в команді над професійним дослідженням питань етнічної історії народів України;
- здатність застосовувати історичні, етнологічні, народознавчі та етнографічні знання на основі етичних міркувань і мотивів.

Програмні результати навчання. По завершенні курсу студент повинен:

- знати основні категорії та поняття з етнічної історії народів України;
- знати історіографію курсу: внесок вітчизняних і зарубіжних учених у дослідження етнічної історії народів України;
- знати джерела та методику історичних, етно-культурних та етнологічних досліджень;
- вміти раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час для засвоєння наукових знань з історії формування українського та історико-культурного розвитку інших етносів в Україні для використання у професійній діяльності;
- вміти самостійно працювати з джерелами, науковою та навчально-методичною літературою;
- реконструювати історичне минуле й відповідну до визначеного періоду етнічну та соціокультурну ситуацію в конкретних регіонах України;
- професійно використовувати теоретичний і фактичний матеріал у майбутній професійній діяльності.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Освітня програма, спеціальність	Для всіх спеціальностей	Для всіх спеціальностей.
Рік навчання/ рік викладання	третій /2022-2023	третій /2022-2023
Семестр вивчення	шостий	восьмий
нормативна/вибіркова	вибіркова	шостий

Кількість кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	120 год.	120 год.
Кількість годин навчальних занять	40 год.	24 год.
Лекційні заняття	20 год.	12 год.
Семінарські заняття	20 год.	12 год.
Самостійна та індивідуальна робота	80 год.	96 год.
Форма підсумкового контролю	залік	залік

7. Пререквізити курсу

Для успішного опанування компетентностями, що визначаються змістовною частиною курсу, студенти мають мати базові знання з таких предметів: “Історія та культура України”, “Історія України”, “Філософія”, “Історія Стародавнього Світу”, “Археологія”, “Історія української культури”.

8. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Вивчення курсу не потребує використання програмного забезпечення, крім загальноновживаних програм і операційних систем.

9. Політики курсу

Відвідання занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов’язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Письмові роботи. Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, реферат, модульна контрольна робота).

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу

інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Література.

Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

10.Схема курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	разом	у тому числі				разом	у тому числі			
		лекції	сем. / практич. заняття	лабораторні заняття	самостійна робота		лекції	сем. / практич. заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Розвиток етноісторичних процесів на теренах України										
Вступ до курсу “Проблеми етнічної історії народів України”.	4	2	2			4	2			2
Етнічний розвиток на території України неолітично-енеолітичного періоду	2	2				4	2			2
Етнічні процеси у скіфо-сарматський період	6				6	6				6
Етнічні процеси на українських землях дослов'янського періоду	8				8	6				6

Етнічні групи та етноси в Україні у період середньовіччя	2	2				2		2		
Етногенез та етнологія українського етносу	4	2	2			4	2			2
Етноісторичний розвиток українців та іноетнічних спільнот у XIV – XVIII ст.	8				8	6		2		4
Процес формування етнічної структури населення в Україні (наприкінці XVIII – на початку XX ст.).	8				8	6				6
Етнополітичні та етнокультурні аспекти розвитку народів України у період Української революції 1917-1921 рр.	4	2	2			4	2			2
Етнокультурна політика в Україні радянського періоду.	2	2				4		2		2
Тенденції етнокультурного розвитку українців та іноетнічних спільнот у добу незалежності України	2	2				4				4
Змістовий модуль 2. Основні віхи розвитку окремих етнічних (національних) меншин в Україні.										
Єврейська (іудейська) громади в Україні до початку XXI ст.:	2		2			2		2		
Історія польської етнічної (національної) меншини в Україні	2		2			4				4
Історія російської етнічної (національної) меншини в Україні	2	2				2		2		
Історія кримсько-татарської етнічної (національної) меншини в	4	2	2			2	2			

Україні										
Історія болгарської етнічної (національної) меншини в Україні	2	2				2	2			
Історія німців та менонітів в Україні:	4		4			2		2		
Історія грецької етнічної (національної) меншини в Україні	4		4			4				4
Історія малих етнічних груп в Україні	10				10	10				10
Міфологічне моделювання світу і формування етнічних образів	8				8	8				8
Історія розвитку релігійних вірувань національних меншин в Україні	8				8	8				8
Етнорегіональна мозаїчність України	6				6	6				6
Етнологія традиційної (народної) культури національних меншин	8				8	8				8
Звичаєво-правова культура іноетнічних спільнот в Україні	6				6	6				6
Міжнаціональні відносини в сучасній Україні	6				6	6				6
<i>Усього годин</i>	120	20	20		80	120	12	12		96

Увага: лекційні та практичні заняття проводяться згідно з розкладом: <http://kpmu.edu.ua/infowindow/rozklad-zanyat-dlya-navchalnyh-grup/>

11. Система оцінювання та вимоги

Рейтингова система, що передбачає оцінювання студентів за всі види аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності.

Оцінювання навчальної діяльності студентів університету під час навчальних занять здійснюється відповідно до критеріїв означених у таблиці 1.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за семінарські заняття становить 40 балів, написання модульної контрольної роботи – 40 балів, опрацювання питань винесених на самостійну

підготовку – 20 балів, Підсумковий контроль здійснюється за стобальною системою (Таблиця 2). Формою підсумкового контролю здобувача вищої освіти є залік, який студент отримує автоматично при відсутності академічної заборгованості.

Здобувач вищої освіти, який не має академічної заборгованості за результатами поточного контролю отримує підсумкову рейтингову оцінку, яка визначається як сума рейтингової оцінки за навчальні заняття та рейтингових оцінок контрольних заходів поточного контролю (ККР, ІНДЗ, самостійна робота) відповідно до таблиці 3.

Таблиця 1.

Рейтингова система оцінювання навчальної діяльності студентів університету під час навчальних занять

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.

	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо- професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Таблиця 2

Поточний і модульний контроль (100 балів)				
Поточний контроль	МКР	ІНДЗ	Самостійна робота	Сума
30 балів	50 балів	10 балів	10 балів	100 балів

Таблиця 3

Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни)

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100 і більше	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30	задовільно	
67-74	D (задовільно)	25		
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)			

Список рекомендованої літератури

1. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Наулко В. Хто і відколи жив є в Україні. К., 1998.
2. Міронова І. С. Національні меншини України : навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2006.
3. Рафальський О. О. Національні меншини України у ХХ ст. : історіографічний нарис. К., 2000.
4. Магочій П.-Р. Історія України. К. : Критика, 2007.
5. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів. Ужгород : вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
6. Національне питання в Україні ХХ – початку ХХІ ст. : історичні нариси / ред. рада : В. М. Литвин (голова) та ін. ; відп. ред. В. А. Смолій ; кер. авт. кол. Л. Д. Якубова ; авт. кол. : О. Г. Аркуша, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський та ін. ; НАН України. Інститут історії України. К. : Ніка- Центр, 2012. 592 с.
7. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. Ч. 1 / упоряд.: І. О. Кресіна (керівник), О. В. Кресін, В. П. Ляхоцький, В. Ф. Панібудьласка ; за ред. В. Ф. Панібудьласки. К. : Вища шк., 1997. 583 с.
8. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. Ч. 2 / упоряд. : І. О. Кресіна (керівник), В. Ф. Панібудьласка ; за ред. В. Ф. Панібудьласки. К. : Вища шк., 1997. 704 с.

9. Бочковський О. Вступ до націології. Київ: Генеза, 1998. 144 с.
10. Вівчарик М. М., Падалка С. О Україна в етнонаціональному вимірі. Київ: Ін-т історії України НАН України, 1999. 136 с.
11. Гримич М. Два виміри національного образу // Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Кн. 2. Опішне: Українське народознавство, 1999.
12. Дяченко В. Д. Антропологічний склад українського народу. Київ: Наук. думка, 1965. 130 с.
13. Етнографія України: навч. посіб. для студ. ВНЗ /за ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
14. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. /відп. ред. Ю. І. Ремаренко, І. Ф. Курас. Київ, 1993. 800 с.
15. Залізник Л. Від склавинів до української нації. Київ: Бібліотека українця, 2004. 256 с.
16. Залізник Л. Л. Первісна історія України : навч. посіб. Київ: Вищ. шк., 1999. 263 с.
17. Залізник Л. Л. Проблеми етногенезу українців з позицій сучасної європейської етнології // Магістеріум. Археологічні судії. Вип. 6. Київ, 2001.
18. Ковальчук О. В. Українське народознавство: книга для вчителя. Київ: Освіта, 1992. 176 с.
19. Кононенко П. Українознавство : підруч. Київ: МАУП, 2005. 392 с.
20. Ковпик С. І. Тематичний словник-довідник з українознавства : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: Акцент, 2007. 100 с.
21. Лепеха Т. Українознавство : навч. посіб. Київ: Просвіта, 2005. 376 с.
22. Лозко Г. Етнологія України. Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. Київ: АртЕК, 2002. 304 с.
23. Лозко Г. Українське народознавство. Київ: Зодіак-ЕКО, 1995. 368 с.
24. Лозко Г. Українське народознавство. 2-е доп. вид. Київ: АртЕК, 2004. 470 с.
25. Нельга О. В. Теорія етносу : курс лекцій. Київ: Тандем, 1997. 367 с.
26. Павлюк С. Українське народознавство. Київ: Знання, 2006. 568 с.
27. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Київ: Наук. думка, 1993. 200 с.
28. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Київ: ВЦ «Академія», 2001. 148 (3) с.
29. Поділля: Історико-етнографічний нарис /за ред. А. П. Пономарьова. Київ, 1994.
30. Полесьє: матеріальна культура /под ред. В. К. Бондарчика. Київ: Наук. думка, 1988. 448 с.
31. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. Київ: Либідь, 1996. 270 с.
32. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 559 с.
33. Сидорук С. А. Українська етнологія : навч.-метод. комплекс з дисципліни для студ. іст. фак-ту зі спеціальності “Історія”. Кам’янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 192 с.
34. Степико М. Буття етносу. Витоки, сучасність перспективи. Київ: Знання, 1998. 251 с.
35. Таланчук О. Українознавство : навч.-метод. посіб. Київ: Либідь, 1998. 247 с.
36. Тараненко М. Українознавство : посіб. Київ: Либідь, 1999. 410 с.
37. Тиводар М. Етноісторичний та етнокультурний розвиток українців Закарпаття // Етнічні та історичні традиції Українських Карпат кінця XVIII — XX ст. Ужгород, 2000.
38. Тиводар М. Етнологія : навч. посіб. Львів : Світ, 2004. 624 с.
39. Українська етнологія : навч. посіб. / за ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
40. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнополітичної історії /за ред. Ю. Ю. Кондуфора. Київ, 1990.

41. Українське народознавство: навч. посіб. /за ред. С. Павлюка. Київ: Знання, 2004. 570 с.
42. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія /за ред. А. П. Пономарьова. Київ: Либідь, 1991. 640 с.
43. Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження. Київ: ВД «Родовід», 1997. 384 с.
44. Хоптяр Ю. А. Етнологія : навч. посіб. / Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2005. 144 с.
45. Якушно І. Українознавство : навч. посіб. Житомир, 2006. 164 с.
46. Ярещенко А.П. Під чаром рідної землі : посіб. з українознавства. Київ: Шанс, 2008. 344 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Інституту історії НАН України. URL www.history.org.ua
2. Центр Українознавства. URL: <http://uaznavstvo.univ.kiev.ua>
3. Національна бібліотека України імені В.Вернадського. URL : www.nbuv.gov.ua
4. Національна парламентська бібліотека України. URL : www.nplu.kiev.ua
5. "Українознавство" – наукове видання КНУ. URL до журн. : <http://papers.univ.kiev.ua/category/ukrainoznavstvo>
6. Науково-просвітницький центр "Українознавство" товариства "Знання" України URL : www.znannya.org.ua/center/ukr.htm
7. Журнал "Українознавство" НДІ українознавства МОН України. URL до журн. : www.ualogos.kiev.ua
8. Музейний простір України. URL : www.ukrmuseum.info/ua/main
9. Науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки України. URL : www.rius.kiev.ua
10. Сайт Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=1>